

**Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav pro dějiny umění
Dějiny výtvarného umění**

**PhDr. Ludmila Ourodová: Johann Georg Hamilton, Život a dílo
Disertační práce**

Vedoucí práce: Prof. PhDr. Roman Prahel, CSc.

Oponentský posudek: Mgr. Kateřina Adamcová, Ph.D.

Tématem předložené disertační práce je, jak napovídá sám název, život a dílo Johanna Georga Hamiltona, malíře, který se nevěnoval historické malbě nacházející se na samém vrcholu hierarchie jednotlivých oborů malby, ale jehož hlavními malířskými náměty se staly portréty koní a loveckých psů. Přestože se nejedná o umělce, jehož jméno by nějak výrazně rezonovalo v kompendiích a syntetických pracích zabývajících se malířstvím daného stylového období, ve své době byly jeho práce vysoce ceněny a jeho služby byly ze strany objednavatelů opakovaně vyhledávány. Jeho společenský úspěch se projevil mimo jiné tím, že se mu nejednou dostalo postavení dvorního umělce se stálým platem a dalšími výhodami, které jej mimo jiné vymaňovaly z tradičního cechovního systému.

Vzhledem k tomu, že se jedná o první pokus o vytvoření uceleného pohledu na život a dílo tohoto malíře, rozvrhla autorka celou disertační práci do tradičně uspořádané struktury. V úvodu shrnuje dosavadní poznatky o malíři publikované v české i zahraniční odborné literatuře, uvádí výčet pramenů, z nichž čerpala, a představuje čtenáři strukturu celé práce. Poté se věnuje revizi údajů o životě Johanna Georga Hamiltona a jeho příbuzných, z nichž mnozí se také věnovali malbě. Další kapitola se soustředí na genezi a charakteristiku oboru malby zvířat v širším uměleckohistorickém kontextu. Následuje část, v níž se autorka pokouší sledovat tvorbu malíře pro jednotlivé objednavatele, a to z hlediska jeho postavení ve službách daných šlechticů a tehdejšího habsburského císaře, a poté část, v níž se autorka soustředí na rozčlenění tvorby Johanna Georga Hamiltona podle jednotlivých námětů. Závěrečná pasáž disertační práce obsahuje kapitolu věnovanou osudům díla tohoto malíře se zaměřením na první soubornou výstavu jeho děl uspořádanou v roce 1888 a kapitolu věnovanou specifikům jeho malířské techniky, která byla podstatně upřesněna v průběhu restaurování vybraných obrazů realizovaného v poslední době. Hlavní část disertace ve formě monografie umělce doprovází výběrový katalog.

Hlavním přínosem disertační práce jsou údaje zjištěné autorkou průzkumem dochovaného souboru děl malíře a písemných pramenů. Průzkum dochovaných archiválií přinesl zejména zajímavé informace týkající se života malíře pohybujícího se ve dvorských službách. Dovídáme se tak nejen to, jakým způsobem byl Johann Georg Hamilton odměňován, jak bylo zajištěno jeho existenční zázemí, ale i to, jakým způsobem byly práce tohoto typu ze strany objednavatelů zadávány a posuzovány i jakým způsobem přecházel ze služeb jednoho šlechtice do služeb druhého. Bohužel nalezené údaje nebyly autorkou dostatečně vytěženy, a to proto, že zde mnohdy chybí jejich následná interpretace a také srovnání s tím, co víme o životě jiných umělců pohybujících se ve dvorských službách. I mezi nimi existovala určitá hierarchie, která se projevovala mimo jiné ve výši stálého příjmu, ale také v tom, do jaké míry měl daný umělec přístup do domácností svého objednavatele. Takové srovnání by se v případě Johanna Georga Hamiltona nabízelo zejména v době jeho působení u vídeňského dvora, jehož součástí byl početný ansámbl dvorních umělců, architektů, divadelních inženýrů, sochařů, malířů i zástupců různých oborů uměleckého řemesla. Bylo by nepochybně zajímavé ukázat, jaké postavení v rámci této skupiny Johann Georg Hamilton skutečně zastával.

Dalším přínosem práce je skutečnost, že zevrubné studium příslušné historické, kulturně a uměleckohistorické literatury, které autorka práce podnikla, nabízí možnost nahlédnout hlouběji do specifické sféry života soudobé šlechty a panovníka související právě s koňmi a lovem, který byl obecně nejoblíbenější zábavou těchto společenských vrstev. Sběratelství koní, drezúra koní, španělská jezdecká škola stejně jako zakládání plemenných hřebčinů je pro toto období jednoznačně stejně důležitým fenoménem jako výstavba reprezentativních sídel s návazností na proměnu krajiny daného dominia nebo umělecký mecenát. Škoda, že se autorce nepodařilo sestavit ucelenější obraz tohoto specifického fenoménu.

Jedním z hlavních a podstatných nedostatků disertační práce je skutečnost, že některé části jsou nedopracované, příliš stručné nebo kusé. Právě takovou částí je již kapitola věnující se obecně malbě zvířat v uměleckohistorickém kontextu. Autorka jí věnovala prostor v rozsahu pouhých necelých pěti stran textu. Navíc tato kapitola není zacílená na specifika témat, jež naplňovala tvorbu Johanna Georga Hamiltona (portréty koní, jezdecké portréty, výjevy z jezdecké školy, portréty psů, lovecké výjevy, lovecká zátiší). Nedozvíme se zde nic podrobnějšího o tom, jaké bylo postavení této tematiky v rámci malby zvířat, jež je skutečně nejvíce autorsky zastoupena v holandské a flámské malbě 17. století, již se ovšem ve své tvorbě dotkli také nejlepší malíři své doby věnující se také historické malbě a portrétu pohybující se v dvorských službách, jako Antohnis van Dyck nebo Diego Velázquez či Petrus

Paulus Rubens. O jejich pracích, které byly nepochybně obecně známé a nesmírně vlivné, se v této kapitole nic konkrétního nedozvíme. Je sice pravda, že o něco podrobněji se obecnějším uměleckohistorickým kontextem tohoto typu malby zvířat zabývá autorka také v části, v níž sleduje Hamiltonovu tvorbu podle jednotlivých námětů, ale to zdaleka neplatí pro všechny podkapitoly této části disertační práce.

Velmi malý prostor je, podle mého soudu, věnován uměleckohistorickému zhodnocení vlastních malířských děl Johanna Georga Hamiltona. Autorka se v tomto ohledu nemůže bohužel ve své práci opřít ani o důkladné analýzy, alespoň těch nejvýznamnějších prací malíře, jako jsou právě vybrané monumentální portréty koní nebo psů, jezdecké portréty nebo velmi zajímavé výjevy z jezdecké školy. I ty totiž v této práci opravdu citelně chybí. Nepochybně by bylo žádoucí, aby takové obrazy, jako je namátkou monumentální „Portrét strakatého koně v levade z lednického hřebčína“ (dnes Lichensteinské sbírky ve Vaduzu, katalogové heslo č. 2), „Císařská jezdecká škola (Letní jezdecká škola)“ (dnes Lichensteinské sbírky ve Vaduzu, katalogové heslo č. 3), „Císařský hřebčinec v Lipizza u Karstu“ (Kunsthistorisches Museum Vídeň, katalogové heslo č. 9), „Portrét loveckého psa – běložluté dogy“ (SZ Hluboká, katalogové heslo č. 4) nebo již zmiňovaný „Jezdecký portrét císaře Karla VI. Habsburského“ (Kunsthistorisches Museum ve Vídni) byly podrobeny hlubší uměleckohistorické analýze, srovnání s obdobnými díly jiných autorů atp.

Díky tomu, ani celkové zhodnocení díla Johanna Georga Hamiltona nemá potřebnou hloubku, kterou bych u disertační práce předpokládala. Johann Georg Hamilton, jak je patrné z jeho děl, nebyl jen vynikajícím malířem zvířat, ale nedílnou součástí většiny jeho obrazů jsou také zajímavé krajiny a architektonické motivy, které buď vznikly na základě nějakých kresebných studií, nebo i zde mohl čerpat Hamilton z děl jiných malířů. U vybraných obrazů je také zřejmé, u jiných to lze alespoň tušit, že zvolené doprovodné architektonické a sochařské motivy hrají i nějakou úlohu v ikonografickém programu obrazu. To se týká zcela jistě jezdeckého portrétu Karla VI., kde motivy triumfálního oblouku v pozadí korunovaný navíc habsburskou orlicí a antikizující sloup v popředí obrazu nesou v sobě odkaz na skutečnost, že Habsburkové odvozovali původ svého rodu od Iulia Césara, resp. Aenea, jehož syn Iulus byl zakladatelem Iuliánského rodu. Kromě portrétu samotného koně jsou nedílnou součástí mnoha Hamiltonových obrazů také podobizny nejen jezdců, ale i štolbů, kteří daného koně předvádějí. Hamilton se tady ukazuje i jako velmi slušný portrétista a malíř, který je schopen zobrazit řadu zajímavých detailů jako je postroj koně, nebo oděv jezdce či štolby. Je otázkou, zda u některých obrazů neměl Hamilton spolupracovníka, který by se specializoval

právě na krajinu, architekturu nebo portréty či charakteristiku oděvů. Ani o tom se bohužel v práci s jedinou výjimkou nic konkrétního nedozvíme.

Domnívám se, že dobrým odrazovým můstkem pro hlubší zhodnocení díla Johanna Georga Hamiltona se mohl pro autorku stát výrazně lépe zpracovaný katalog děl tohoto malíře, byť i výběrový. „Výběrový katalog“ přiložený na konci disertační práce je spíše prostým soupisem jeho prací s uvedením vybraných údajů, zatímco jiné významné informace v něm bohužel scházejí, jako je např. skutečnost, zda daný obraz byl již někde publikován, zda se objevil na nějaké výstavě atp. Nutno podotknout, že v případě některých katalogových hesel se autorce nepodařilo ani zpracovat precizní popis jednotlivých děl, jež by nebyly jen mnohdy velmi chaotickým výčtem motivů, které na obraze najdeme. Autorka také nikde nezdůvodnila, proč zvolila právě tuto formu katalogu, ani jaký klíč použila při výběru děl Johanna Georga Hamiltona, jež do tohoto katalogu zahrнула.

Dalším nedostatkem práce je nedostatečná závěrečná redakce textu, která se bohužel projevuje hned v několika významných atributech disertační práce. Najdeme zde opakovaně místa, kde je zjevné, že při úpravách textu došlo, k tomu, že část věty vypadla a naopak místa, kde se určitá informace téměř doslovně opakuje, a to v těsném sousedství, kde to rozhodně není nutné. (např. s. 59 nahoře a s. 61 nahoře údaje o tom, co dostal malíř na cestu na císařský zámek Laxenburg dne 18. 5. 1718). Čtenáři tak chvíli trvá, než se znovu zorientuje v textu a než pochopí, že nečte stejnou pasáž znovu.

Dodatečné úpravy textu zasáhly také do poznámkového aparátu, který rovněž nebyl dostatečně zkontrolován. Vložením nové poznámky došlo k posunutí následujících a odkaz „Tamtéž“ tak již neodkazuje na předchozí poznámku (např. s. 62 pozn. 222-224). Občas se objevují práce, kde dochází k nadbytečnému užívání poznámkového aparátu, v této práci by si však některé pasáže, v nichž autorka uvádí údaje evidentně čerpané z literatury, které nepatří k obecně známým skutečnostem, zasloužily poznámkami naopak doplnit. V textu se také poměrně často stává, že autorka uvede nějaký soud, ale dostatečně jej čtenáři nevysvětlí nebo nezdůvodní. (Např. s. 61, začátek předposledního odstavce: „Práce pro císaře lze jen obtížně chronologicky sestavit.“ a v následujících větách odstavce ani následujících částech textu se vůbec nedozvíme proč.)

Tu a tam se objeví v práci i věcná chyba, jako je např. údaj o výstavbě zimní jízdárny v Hofburgu, na níž měl podle autorky, pracovat Johann Bernard Fischer von Erlach v roce 1729. (Jedná se o dílo jeho syna Josefa Emanuela, v tomto roce byl již Johann Bernard Fischer von Erlach šest let mrtvý. Také zde chybí jakákoliv poznámka odkazující alespoň na

základní literaturu o těchto architektech, kterou nenajdeme ani v „Seznamu literatury“, kam by alespoň některé tituly nepochybně patřily).

Závěrem lze konstatovat, že na předložené disertační práci je příliš patrné, že některé její části byly dopracovávány ve velkém spěchu, což vedlo k výrazné nevyváženosti kvality zpracování jednotlivých částí. Některé kapitoly tak zůstaly ve fázi pouhé přípravné studie. Přestože autorka doložila systematický zájem o dané téma, schopnost pracovat s prameny i odbornou literaturou, uvedené nedostatky předložené práce jsou podle mého názoru natolik významné, že ji **nedoporučuji k obhajobě**.

V Praze dne 19. května 2015

Kateřina Adamcová